

Asia: VN/5875/2019

Lausuntopyyntö saamelaiskäräjälain muutosta valmistellun toimikunnan mietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1 luku Yleiset säännökset (pois lukien 3 §)

-

3 § Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon

-

2 luku Saamelaiskäräjien tehtävät (5-8 §)

Ehdotuksen mukaan (5 § 1 mom.) saamelaiskäräjien tehtävänä on päättää saamelaisten omaa kieltä, kulttuuria ja asemaa alkuperäiskansana koskevista asioista ja hoitaa näihin liittyviä tehtäviä. Muissa asioissa saamelaiskäräjät edistää saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumista.

Saamelaiskäräjillä on pykäläperustelujen mukaan yleinen toimivalta hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Sääntelyä saamelaiskäräjien yleisestä toimivallasta ja tehtävistä ehdotetaan saamelaiskäräjälaisissa tarkistettavaksi siten, että laista kävisi ilmi saamelaiskäräjien tehtävä myös päättää itsehallintoon kuuluvista asioista sekä tehtävä edistää ja kehittää saamelaisten asemaa alkuperäiskansana.

Esityksen mukaan saamelaiskäräjien oman päätöksenteon korostamisella pyritään selkiyttämään saamelaiskäräjien yleistä toimivaltaa saamelaisten kieltä, kulttuuria ja asemaa alkuperäiskansana koskevissa asioissa. Edelleen perusteluissa todetaan, että ehdotuksella ei puututtaisi valtion tai kuntien viranomaisille tai muille julkisia hallintotehtäviä hoitaville elimille laissa säädettyihin ohjaus- tai edistämistehtäviin. Esimerkkeinä perusteluissa on tältä osin mainittu maa- ja metsätalouden harjoittamiseen ja hallinnonalaan liittyvää sääntelyä (poronhoito, metsästys ja kalastus, metsätalous). Esitysluonnoksen 5 §:n kirjaus lienee ymmärrettävä niin, ettei ehdotus saamelaiskäräjien aiempaa korostetummasta päätöstoimivallasta ole tarkoitettu aiheuttamaan ainakaan välittömiä muutostarpeita sektorilainsäädäntöön. Voidaan kuitenkin pohtia, onko

saamelaiskäräjien tehtäviä koskevalla yleissäännöksellä tarkoitus ohjata siihen suuntaan, että saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevilta osin sektorilainsäädännössä olisi (jatkossa) tarkasteltava myös ohjaus- ja edistämistehtäviä ja mahdollisesti osoitettava päätösvaltaa saamelaiskäräjille. Toimivaltasäännöksen merkitystä eri hallinnonalojen lainsäädännön kehittämisen kannalta voisi ympäristöministeriön mielestä olla selvyuden vuoksi hyvä vielä tarkemmin avata perusteluissa. Tämä koskee jossain määrin myös jäljempänä todettavaa huomioonottamis- ja heikentämiskieltosäännöstä.

9 § Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite sekä 9 b § Menettely yhteistoiminnassa ja neuvotteluissa

Saamelaiskäräjälain uudistuksen toimikunta järjesti 15.3.2021 kuulemistilaisuuden erälle ministeriöille neuvotteluelvoitteesta. Ympäristöministeriö kiittää mahdollisuudesta tulla myös tuolloin kuulluksi. Lausunnoilla olevat ehdotetut 9 § ja 9 b § selventävät hyvin niitä seikkoja, joita ympäristöministeriö nosti kuulemisessa esille.

Säännöstä viranomaisten neuvotteluelvoitteesta uudistetaan ehdotuksessa yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteeksi, mikä vastaisi paremmin kansainvälisen alkuperäiskansaoikeuden kehitystä. Neuvottelumenettelysäännöstä muutettaisiin viranomaisten ja saamelaiskäräjien yhteistyötä aiempaa enemmän painottavaksi. Tavoitteena on niin ikään huomioida sääntelyssä vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteen (FPIC –periaate) edellyttämiä vaatimuksia. Ehdotuksen mukaan viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa valmisteltaessa lainsäädäntöä, hallinnollisia päätöksiä ja muita toimenpiteitä, joilla voi olla erityinen merkitys saamelaisille, pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys saamelaiskäräjien kanssa tai saada saamelaiskäräjien suostumus ennen päätöksentekoa. Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite koskisi saamelaisten kotiseutualueella toteutettavia tai vaikutuksiltaan sinne ulottuvia sekä muita erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttavia toimenpiteitä.

Vuonna 2021 YK:n ihmisoikeuskomitea on Suomelle antamissaan loppupäätelmissä KP-sopimuksen noudattamisesta kehottanut kiirehtimään saamelaiskäräjälain muuttamista, erityisesti lain 3 § ja 9 §:n osalta, ottaen huomioon vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaate, tavoitteena kunnioittaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta (CCPR/C/FIN/CO/7, kohta 43).

Ympäristöministeriö pitää hyvänä neuvotteluelvoitteen ja –menettelyn säädösperusteista kehittämistä sekä vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteen huomioimista lainsäädännössä. Jatkovalmistelussa olisi hyvä vielä kiinnittää huomiota siihen, että lain perusteluissa mahdollisuuksien mukaan avattaisiin tarkemmin esimerkein, mitä lainsäädäntö, hallinnolliset päätökset ja muut toimenpiteet, joilla voi olla erityinen merkitys saamelaisille, käsittää. Esitysluonnoksessa on ympäristöministeriön mielestä kattavasti käyty läpi kansainväliset velvoitteet ja muutostarpeet erityisesti FPIC-asiassa. Ehdotus tukee tältä osin myös ympäristölainsäädännön kehityssuuntia – esimerkiksi lausunnoilla olevassa luonnonsuojelulain uudistuksessa vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaate mukainen menettely on tarkoitus säätää noudatettavaksi kotiseutualueella sijaitsevien luonnonsuojelualueiden ja maisemanhoitoalueiden

käytön ja hoidon suunnittelussa. Luonnon monimuotoisuuden suojelun kannalta yleis- ja erityissääntelyn kehittäminen perustuu osaltaan myös Biodiversiteettisopimuksen 8 (j) artiklaan, jonka mukaan kunkin sopimuspuolen tulee mahdollisuuksien mukaan ja soveltuvin osin kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti kunnioittaa, suojella ja ylläpitää alkuperäiskansojen ja paikallisten yhteisöjen sellaista tietämystä, keksintöjä ja käytäntöä, joita sisältyy biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestävästä käytön kannalta merkityksellisiin perinteisiin elämänmuotoihin, sekä edistää ja laajentaa niiden soveltamista mainittujen yhteisöjen luvalla ja myötävaikutuksella sekä rohkaista tietämyksestä, keksinnöistä ja käytännöstä saadun hyödyn tasapuolista jakoa. Suomessa artikla 8 (j) koskee alkuperäiskansa saamelaisia. YK:n biodiversiteettisopimuksen osapuolikokous hyväksyi vuonna 2004 vapaaehtoiset Akwé: Kon-ohjeet osana sopimuksen toimeenpanoa. Suomessa Akwé: Kon -ohjeet on tarkoitettu sovellettavaksi saamelaisten kotiseutualueella toteutettavien sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön.

Esityksen mukaan neuvottelujen pyrkimyksenä on saavuttaa yksimielisyys saamelaiskäräjien kanssa tai saada saamelaiskäräjien suostumus ennen päätöksentekoa. Lakiehdotuksen perusteluissa todetaan, että vaatimus neuvotella pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys tai saada suostumus ei kuitenkaan merkitse sitä, että saamelaiskäräjillä olisi oikeus omilla päätöksillään tai esimerkiksi jättäytymällä passiiviseksi estää viranomaista päättämästä sen toimivaltaan kuuluvaa asiaa. Pyrkimys saavuttaa yksimielisyys tai saada saamelaiskäräjien suostumus ei merkitse perustelujen mukaan myöskään sitä, että yksimielisyys tai suostumus olisi aina saavutettavissa. Edelleen, perusteluissa todetaan selvästi, että neuvottelujen kohteena olevasta asiasta päättää neuvottelujen jälkeen asianomainen viranomainen lailla säädetyin toimivaltansa nojalla, mistä päätöksestä useimmiten on mahdollista valittaa tuomioistuimeen. Saamelaiskäräjillä ei ole neuvotteluissa yleistä veto-oikeutta, vaikka yksimielisyys tai suostumus onkin neuvottelujen tavoitteena. Neuvottelut päättyvät joko yksimielisyyden saavuttamiseen, suostumukseen tai siihen, ettei yksimielisyyttä ole keskustelujen jatkamallakaan mahdollista saavuttaa tai suostumusta saada. Ympäristöministeriö pitää näitä em. perustelujen kirjauksia tärkeinä – aiemmissa vaiheissa lausumansa mukaisesti ympäristöministeriö toteaa, että vaatimus pyrkimisestä yhteisymmärrykseen ei voi merkitä sitä, että saamelaiskäräjillä olisi oikeus estää viranomaista päättämästä sen toimivaltaan kuuluvaa asiaa. Perusteluissa asia on nyt selkeästi todettu.

Ehdotus laajentaisi jossain määrin neuvotteluvollisuuden piiriin kuuluvien asioiden alaa. Ministeriöiden ja valtion keskushallinnon muiden viranomaisten lisäksi neuvotteluvollisia olisivat myös valtion alue- ja paikallishallintoviranomaiset samoin kuin kaikki kunnalliset viranomaiset sekä sellaiset muut toimijat, joille on lailla tai sen nojalla osoitettu julkisia hallintotehtäviä hoidettaviksi. Neuvotteluvolvoite voi näin ollen jatkossa kohdentua myös sellaisiin viranomaisiin, jotka eivät ole vakiintuneesti neuvotelleet voimassa olevan saamelaiskäräjälain nojalla. Esimerkiksi ilmastonmuutokseen liittyvien toimien toteuttajia voivat olla valtion viranomaisten lisäksi myös muun muassa kunnat ja maakunnat. Muutoksen vaikutuksia näihin viranomaisiin voisi tarkemmin eritellä esityksen vaikutusten arvioinnissa.

Myös ehdotettu tavoite yksimielisyyden saavuttamisesta saattaa esityksen vaikutusarviointien mukaan edellyttää aiempaa useammin myös sitä, että saman asian ääreen kokoonnutaan useammin

kuin kerran. Vaikka paremmalla yhteistyöllä voikin esityksen vaikutusarviointien mukaan olla myös prosesseja sujuvoittava vaikutus, neuvottelu- ja yhteistyövelvoite on ympäristöministeriön mielestä jatkossa syytä ottaa aiempaa selkeämmin huomioon suunniteltaessa ja aikataulutettaessa lainsäädäntö- ja muita hankkeita.

Ympäristöministeriö pitää hyvänä ehdotettuja muutoksia 9 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdissa. Lisäksi neuvotteluelvoitteen piiriin on tuotu omana kohtanaan (5) ilmastonmuutosta käsittelevät toimet, mitä voidaan pitää kannatettavana ilmastolainsäädännön kehityksen näkökulmasta. Pariisin sopimus tunnistaa alkuperäiskansojen oikeudet ja niiden huomioon ottamisen ja kunnioittamisen ilmastonmuutosta käsittelevissä toimissa sekä alkuperäiskansojen perinteisen tiedon ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimien yhtenä perustana.

Parhaillaan lausunnoilla olevassa luonnoksessa uudeksi ilmastolaiksi lain uutena tavoitteena olisi turvata osaltaan saamelaisten edellytykset ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lisäksi ehdotetaan perustettavaksi saamelainen ilmastoneuvosto, joka riippumattomana asiantuntijaelimenä vahvistaisi tietopohjaa ja tunnistaisi saamelaiskulttuurin edistämisen kannalta keskeiset seikat suunnitelmien valmistelussa. Valmisteilla olevassa ilmastolaissa on huomioitu myös neuvotteluelvoite, joka kattaa ilmastolain suunnittelujärjestelmän. Ilmastolain suunnittelujärjestelmä sisältää suunnitelmia mm. keskipitkältä aikaväliltä koskien taakanjakosektoria (mm. liikenne, maatalous, työkoneet), pitkän aikavälin suunnitelman, sopeutumis suunnitelman ja maankäyttösektorin suunnitelman. Ilmastolain ohella ilmastosääntelyä on kuitenkin merkittävässä määrin myös sektorilainsäädännössä koskien esimerkiksi liikennettä, maataloutta, kuluttamista, energiaa ja metsäasioita. Lisäksi on erilaisia valtakunnallisia ja alueellisia ilmastosuunnitelmia ja strategioita, joilla voi olla vaikutusta saamelaisten oikeuksiin (mm. ilmasto- ja energiastrategia, fossiilittoman liikenteen tiekartta, ilmastoruokaohjelma, sektorikohtaisia sopeutumis suunnitelmia). Ilmastonmuutoksen vaikutukset saamelaiskulttuuriin ovat lisäksi varsin moniulotteisia. Ympäristöministeriö toteaa, että esityksen perusteluissa voitaisiin vielä tarkentaa neuvotteluelvoitteen ulottuvuutta ilmastotoimien osalta esimerkiksi seuraavasti: ilmastoasioissa neuvotteluelvoite voisi syntyä varsinaisen ilmastolainsäädännön valmistelun lisäksi esimerkiksi kuntien valmisteltavien saamelaisten kotiseutualueelle kohdistuvien ilmastosuunnitelmien tai erilaisten sektorilainsäädäntöön tai hallitusohjelmaan perustuvien ilmastostrategioiden tai – hankkeiden kautta.

Ympäristöministeriö on jo aiemmin todennut, että neuvotteluelvoitetta koskevan säännöksen soveltamisalaa olisi syytä selvittää suhteessa yksittäisiin hallintoasioihin, jotka perustuvat erityislainsäädäntöön ja voivat tulla vireille yksityisen aloitteesta. Ehdotuksen pykäläperustelujen mukaan yhteistoiminta- ja neuvotteluelvollisuuden piiriin kuuluisivat maa- ja vesialueiden käyttöä ja käytön suunnittelua samoin kuin maa- tai vesialueita käyttävien elinkeinojen harjoittamista koskevat hankkeet ja toimenpiteet, jos hanke tai toimenpide käytännössä vaikuttaa saamelaisten oikeuksien toteutumiseen, kuten heidän oikeuteensa harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan, toimenpiteen toteuttajasta riippumatta. "Tällaisia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi sellaiset viranomaisen myöntämät luvat, joiden perusteella on sallittua ryhtyä toimimaan kotiseutualueella tai sen välittömässä läheisyydessä. Säännöksen piiriin kuuluisivat myös sellaiset hankkeet, joiden vaikutukset ulottuvat kotiseutualueelle, vaikka ne sinänsä toimeenpantaisiinkin kotiseutualueen

ulkopuolella. Esimerkiksi ympäristöön ja maankäyttöön liittyvien toimenpiteiden vaikutus voi ulottua kotiseutualueelle hankkeiden varsinaisesta maantieteellisestä toimeenpanopaikasta riippumatta.” Ympäristöministeriö pitää hyvänä, että perusteluissa on pyritty yksityiskohtaisesti kuvaamaan neuvotteluelvoitteen piiriä ja käytännön soveltamisalaa. Tärkeä selvennys on, että lähtökohtaisesti yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite ei koske yksittäisten saamelaisten hallintoasioita tai tuomioistuimissa vireillä olevia asioita. Rajanveto voi kuitenkin edelleen olla jossain määrin tulkinnanvarainen yksittäisissä hallintoasioissa. Pykälän ja perustelujen mukaan yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite vaikuttaisi ulottuvan jatkossa kaikkiin sellaisiin yksittäisiin hallinnollisiin päätös- ja lupa-asioihin, joilla viranomaisen tai saamelaiskäräjät arvioisi olevan erityistä merkitystä saamelaisten oikeuksien toteutumiselle. Esimerkkeinä voidaan mainita vaikkapa rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain mukaiset asiat ja maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset erilaiset lupa-asiat. Omana kysymyksenään voidaan nostaa esiin eri lainsäädännöissä ilmoituksenvaraisiksi säädetty toimenpiteet, joissa viranomaisen ei tee päätöstä, mutta joilla kuitenkin saattaisi olla erityistä merkitystä ja vaikutusta kotiseutualueella. Onko tällöin ajateltavissa, että vaikka neuvotteluelvoitetta ei hallinnollisen päätöksenteon ja sitä koskevan valmistelun puuttuessa sovellettaisi, viranomaisen tulisi myös ilmoituksenvaraisia toimia arvioidessaan ottaa jatkossa korostetummin huomioon ehdotetun 9 a §:n vähäistä suuremman haitan aiheuttamisen kieltö?

9 a § Saamelaisten oikeuksien huomioiminen viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien toiminnassa

Säännöksessä saamelaisten oikeuksien huomioimisesta viranomaisten toiminnassa tarkennettaisiin, miten viranomaisten tulisi käytännössä huomioida saamelaisten perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin perustuvat velvoitteensa saamelaisten oikeuksista. Viranomaisen ei saisi aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa saamelaisten oikeuksien toteutumiselle, ellei toimenpiteelle olisi perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia painavan yhteiskunnallisen tarpeeseen toteuttamisessa. Huomattavaa haittaa ei saisi missään tilanteessa aiheuttaa. Lisäksi ehdotettu säännös edellyttäisi, että viranomaiset arvioivat toimintansa vaikutuksia saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan mukaan lukien perinteisiä elinkeinojaan. Arvioinnissa olisi otettava huomioon eri viranomaisten toiminnan ja eri aikoina tehtyjen toimenpiteiden yhteisvaikutukset.

Perustelujen mukaan velvoitteen noudattaminen edellyttäisi, että viranomaistoiminnassa tunnustetaan ja käytetään hyväksi mahdollisuuksia edistää saamelaisten oikeuksia ja toisaalta että käytettävistä ovesta vaihtoehdoista valittaisiin sellainen, joka aiheuttaa mahdollisimman vähän haittaa saamelaisten oikeuksien toteutumiselle. Viranomaisen tai muun julkisia hallintotehtäviä hoitavan tulisi pyrkiä tekemään valinta tietyn toimenpiteen tai hankkeen eri toteuttamistapojen välillä siten, että saamelaisten oikeuksien toteutuminen voidaan perustuslain edellyttämällä turvata ja niiden kehitystä edelleen edistää. Ympäristöministeriö pitää hyvänä, että perusteluissa on tunnustettu keskeisten perusoikeuksien välinen punnintatilanne: ”Selvää on, että esimerkiksi pyrkimys turvata jonkin muun perus- tai ihmisoikeuden toteutuminen voisi olla säännöksessä tarkoitettu hyväksyttävä tavoite. Esimerkiksi ympäristöperusoikeus koskee kaikkia, myös saamelaisia, ja ympäristöperusoikeuden huomioon ottaminen voisi siten olla säännöksessä tarkoitettu hyväksyttävä tavoite. Hyväksyttävä tavoite ei kuitenkaan itsessään oikeuttaisi aiheuttamaan vähäistä suurempaa haittaa, vaan lisäedellytyksenä olisi se, että keinot hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia painavan yhteiskunnallisen tarpeen toteuttamisessa.

Toimenpiteen tulisi toisin sanoen olla välttämätön hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi ja muutenkin suhteellisuusvaatimuksen mukainen siten, että saamelaisten oikeuksille aiheutuva haitta jää pienemmäksi kuin sillä todella saavutettavat hyödyt hyväksyttävän tavoitteen toteuttamisessa.” Perusteluissa todetaan lisäksi näin (s. 68): ”Myös toimenpide, joka käytännössä estäisi saamelaisen perinteisen elinkeinon harjoittamista tulevaisuudessa olisi tämän säännöksen sekä saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien vastainen. Esimerkiksi vaarallisten jätteen sijoittaminen saamelaisten kotiseutualueelle voisi vaarantaa mahdollisuuksia harjoittaa saamelaista kulttuuria tulevaisuudessa ja olla näin ollen ehdotetun säännöksen vastainen.” Eri aikoina tehdyistä toimista myös näin: ”Viranomaisen arvioisi esimerkiksi harkittaessa luvan myöntämistä tietyille toimenpiteelle, asianomaisen saamelaisyhteisön tai saamelaisten näkökulmasta yleensä, kestääkö tietyn alueen saamelaiskulttuuri ja perinteisten elinkeinojen tila uusia heikennyksiä ja voidaanko lupa myöntää ottaen huomioon 1 ja 2 momentissa säädetyt velvoitteet.”

Ympäristöministeriö on jo aiemmissa kannanotoissaan pitänyt kannatettavana sen selvittämistä, voitaisiinko saamelaiskäräjälakiin sisällyttää yleinen saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskeva heikentämiskiello ja/tai saamelaisten oikeuksien edistämismääräys. Jo tällä hetkellä lainsäädännön perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta on velvoittava, mutta yleisellä säännöksellä saamelaiskäräjälaissa tilannetta ympäristöministeriön mukaan selkeytettäisiin ja edistettäisiin myös hallintotoiminnan läpinäkyvyyttä.

Ympäristöministeriö on niin ikään tuonut esiin, että ympäristöllisessä lainsäädännössä on jo nykyisellään vaihtelevan sisältöisesti tällaisia säännöksiä, ja tiedustellut, olisiko erityislakien mukainen sääntely saamelaiskäräjälakia täydentävä vai poissulkeva, ja aiheuttaisiko saamelaiskäräjälain heikentämiskiellon muutostarpeita muuhun lainsäädäntöön. Ehdotuksen perusteluissa tätä tilannetta on pyritty avaamaan. Perustelujen mukaan kehitettäessä erityislainsäädäntöä heikentämiskiellosta ja vaikutusten arvioinnista on toivottavaa, että otetaan huomioon tämän säännöksen minimitaso. Kunnes erityislainsäädäntö on kokonaan harmonisoitu siten, että saamelaisten oikeuksien suojan taso on vähintään tämän säännöksen tason mukainen, mahdolliset jännitteet pyrittäisiin esityksen mukaan ratkaisemaan tulkintateitse. Samaten on muistutettu, että erityislainsäädännön soveltamista koskee jo tällä hetkellä perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta. Ympäristöministeriö pitää kannatettavana esityksessä mainittua pyrkimystä harmonisointiin, jotta saamelaisten oikeuksien toteutuminen olisi mahdollisimman yhdenmukaista erityislainsäädännössä ja että saamelaiskäräjälaki muodostaisi vähimmäistason. Esityksen mukaan siltä osin, kun sektorilainsäädännössä on pidemmälle meneviä vaatimuksia esimerkiksi vaikutusten arvioinnista, niitä säännöksiä tulee noudattaa. Esityksestä jää ympäristöministeriön mukaan kuitenkin vielä jossain määrin epäselväksi, miten toimitaan tilanteessa, jossa erityislainsäädännön mukainen huomioon ottamisen taso esimerkiksi luvan myöntämiseen liittyen olisi tai voisi olla tulkittavissa alhaisemmaksi kuin uudessa saamelaiskäräjälaissa. Esimerkiksi ympäristönsuojelulaissa (49 §) ympäristöluvan myöntäminen edellyttää, ettei toiminnasta, asetettavat lupamääräykset ja toiminnan sijoituspaikka huomioon ottaen, aiheudu yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa [...] 6) olennaista heikennystä edellytyksiin harjoittaa saamelaisten kotiseutualueella perinteisiä saamelaiselinkeinoja tai muutoin ylläpitää ja kehittää saamelaiskulttuuria [...]. Ympäristöministeriö katsoo, että asiaa voitaisiin vielä tältä osin selventää esityksen perusteluissa.

Säännös edellyttäisi viranomaiselta jatkossa aiempaa selvemmin toimenpiteiden kumulatiivisten vaikutusten arviointia saamelaisten oikeuksien näkökulmasta. Tämä sekä säännöskokonaisuus yleisesti tulee edellyttämään viranomaisille suunnattua koulutusta ja tarkempaa ohjeistusta. Ympäristöministeriö pitääkin hyvänä, että esityksessä todetaan, että oikeusministeriö tulee järjestämään koulutusta lain uusista velvoitteista. Koulutukset olisi ympäristöministeriön näkemyksen mukaan syytä käynnistää mahdollisimman pikaisesti, jotta lain voimaantullessa (arvion mukaan) keväällä 2022 uusien säännösten soveltaminen olisi mahdollisimman sujuvaa.

3 luku Toimikausi, toimielimet ja toiminta

-

3 a luku Kirjanpito ja tilintarkastus

-

4 luku Saamelaiskäräjien vaalit

-

5 luku Muutoksenhaku vaaliluetteloja koskevissa asioissa

-

6 luku Erinäiset säännökset

Voimaantulon osalta esityksessä olisi ympäristöministeriön näkemyksen mukaan hyvä vielä tarkentaa neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoitteen ja heikentämiskiellon (9 §, 9 a §, 9 b §) soveltumisen tilanne lain voimaantullessa vireillä oleviin hallintoasioihin.

Rikoslain 40 luvun 11 §

-

Muita huomioita

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaan hallitus kunnioittaa ja edistää kaikkien saamelaisten ja saamelaisryhmien kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista ottaen huomioon kansainväliset sopimukset. Perustuslain säännöksen mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Ympäristöministeriö pitää tärkeänä saamelaiskäräjälain kehittämistä saamelaisten oikeuksien toteuttamiseksi.

Ympäristöministeriö pitää yleisesti selkeyttävänä ehdotettua uutta kokonaisuutta joka muodostuu saamelaiskäräjälain yhteistoiminta- ja neuvottelovelvoitteesta, säännöksestä saamelaisten oikeuksien huomioimista viranomaisten toiminnassa sekä yhteistoimintaa ja neuvotteluja koskevasta menettelysäännöksestä.

Ylä-Mononen Leena
YM

Korpi Johanna
Ympäristöministeriö